

Дзюрах Юрій Михайлович,
асистент кафедри адміністративного та фінансового менеджменту,
Національний університет "Львівська політехніка",
м. Львів
ORCID 0000-0001-7131-7468

УДК 351.9 : 330.341.2 : 330.34 : 631.155 (477)

doi: 10.34213/tp.19.01.17

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Визначено особливості формування державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві. Наведено структуру органів державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві, розглянуто основні показники державної політики інвестиційного розвитку в сільському господарстві України. Сформовано структурну схему механізму державного регулювання інвестицій у сільському господарстві України. Проаналізовано динаміку темпів приросту видатків на державне регулювання інвестицій у сільському господарстві та ВВП за 2014–2017 рр.

Ключові слова: інвестиції, державне регулювання, інвестиційна діяльність, фінансування.

Постановка проблеми. Особливості формування механізму державного регулювання інвестицій формуються як на загальних засадах розвитку системи публічного адміністрування, так і виходячи зі специфіки розвитку окремих країн та регіонів. Тому для виявлення основних характеристик і перспектив державного регулювання інвестиційних процесів необхідним є дослідження основних детермінант їхнього розвитку, виходячи з впливу правових, інституційних та економічних передумов розвитку як загалом сільськогосподарської сфери, так і інститутів державного регулювання зокрема. Об'єктивні економічні та геополітичні чинники розвитку сільськогосподарського сектора формують його інвестиційну привабливість для потенційних вітчизняних та іноземних інвесторів. Створення позитивного інвестиційного клімату та залучення вітчизняних та іноземних інвестицій передбачає формування організаційного, законодавчого та аналітичного забезпечення механізму державного регулювання інвестиційних процесів.

Розвиток системи державного регулювання інвестиційних процесів у сучасних умовах має хаотичний характер. Вирішення потребують питання, що пов'язані з розвитком апарату державного регулювання окремих напрямів стимулювання інвестиційної активності в сільськогосподарській сфері. Зокрема, важливу роль відіграє імплементація зарубіжного досвіду у сфері організації державно-приватного партнерства, спрямованого на залучення інвестиційного фінансування для розвитку фермерських господарств. Усе це визначає високу актуальність дослідження інституційних засад державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти дослідження інституційних засад державного регулювання інвестиційних процесів розкрито у працях багатьох науковців, серед яких варто виділити таких, як Я. Жаліло, Д. Покришка, Я. Бережний, О. Папка, Р. Клим, Н. Почерніна, С. Ткач, Д. Дуков, С. Ковальчук, О. Федорчак та ін. Разом із тим результати проведених наукових досліджень дали змогу дійти висновку про недостатню обґрунтованість наукових підходів до державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві.

© Дзюрах Ю. М., 2019

Головною **метою статті** є аналіз особливостей формування інституційних засад державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Низка вчених-економістів на сьогодні в системі державного регулювання інвестиційними процесами виділяють два основних рівні – загальнодержавний та регіональний (табл. 1) [5–10].

Таблиця 1

Рівні державного регулювання інвестиційних процесів в Україні

Рівень	Органи державного регулювання інвестиційної діяльності
Загальнодержавний	Законодавчий орган – Верховна Рада України; органи виконавчої влади – Кабінет Міністрів України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України; комітети та комісії, що створюються для реалізації інвестиційних програм
Регіональний	Органи місцевого самоврядування та відповідні державні служби регіонального рівня

Джерело: побудоване автором на основі [5–10].

Розгляньмо повноваження органів державного регулювання інвестиційних процесів в Україні на загальнодержавному рівні детальніше. З цією метою доцільно навести структуру органів державного регулювання інвестицій, яка функціонує на даний момент (рис. 1).

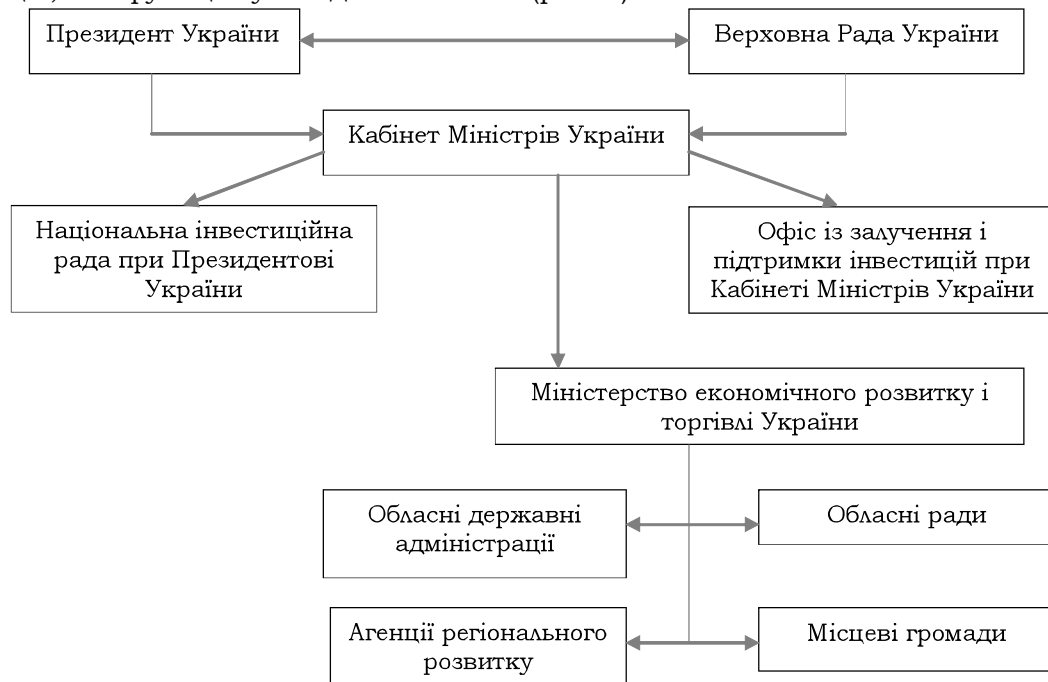

Рис. 1. Структура загальнодержавних органів регулювання процесів інвестиційного розвитку в сільському господарстві. Джерело: побудоване автором на основі [5–10]

Значні повноваження щодо державного регулювання інвестиційної діяльності має Президент України. Він є главою держави, гарантом її державного суверенітету і територіальної цілісності. Президент має право створювати консультативно-дорадчі органи з питань інвестиційної діяльності. Однак негативною специфікою вітчизняного законодавства є те, що після кожної зміни влади ліквідуються і змінюються консультативні органи, утворені попередниками [9]. Наприклад, на основі Консультативної ради з питань іноземних інвестицій при Президентові України утворено Раду вітчизняних та іноземних інвесторів. Завдання цієї установи – сприяти залученню й ефективному використанню не лише іноземних, а й вітчизняних інвестицій. Однак згідно з Указом Президента України “Про Національну інвестиційну раду” [Там же] Раду вітчизняних та іноземних інвесторів було ліквідовано та утворено Національну інвестиційну раду як консультативно-дорадчий орган при Президентові України.

Підсумовуючи вищесказане, можемо сформувати структурну схему механізму державного регулювання інвестицій у сільському господарстві України, яка включає основних суб’єктів, об’єкти та методи впливу держави на процеси інвестування в сільськогосподарську сферу (рис. 2).

Рис. 2. Схема механізму державного регулювання інвестиціями в сільському господарстві України. Джерело: побудоване автором на основі [4; 6; 7; 9]

Суб’єктів державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві було визначено раніше. До них можна віднести сукупність загальнодержавних та регіональних органів, що беруть участь у процесах стимулювання та регулювання здійснення інвестицій.

Об'єктами регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві виступають безпосередньо самі інвестори (приватні підприємства, міжнародні організації, фінансово-кредитні установи), суб'єкти господарювання в сільськогосподарському секторі та інфраструктурні організації (транспортні компанії, державні реєстратори, підприємства з обслуговування технічного парку тощо).

Методи регулювання інвестиційних процесів умовно можна поділити на три великі групи: правові, адміністративні та економічні. Логіка дослідження потребує розгляду кожного з них більш детально. Зокрема, правові методи являють собою регламентування діяльності учасників процесу інвестування в сільськогосподарському секторі шляхом створення нормативно-правової бази (кодексів, законів, наказів, розпоряджень тощо).

Адміністративними є методи прямого впливу на учасників інвестиційного процесу. Прямий вплив передбачає застосування приписів, наказів та розпоряджень вищих органів державної влади з метою регулювання діяльності як інвесторів, так і самих сільськогосподарських підприємств. До адміністративних методів впливу держави на стимулювання інвестицій належать визначення стратегічних цілей розвитку та відображення їх в індикативних та інших планах, цільових програмах; довгострокові державні замовлення і контракти на поставки певних видів сільськогосподарської продукції; державна підтримка програм розвитку сільськогосподарських виробництв [4].

Економічні методи державного регулювання інвестиційних процесів передбачають використання фінансових важелів впливу на діяльність органів державної влади, що регулюють інвестиційний клімат у сільськогосподарській сфері. Формування економічного механізму державного регулювання інвестиційних процесів передбачає здійснення видатків із державного бюджету на фінансування державних цільових програм у сфері інвестиційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Зміни окремих елементів механізму державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві відбуваються у зв'язку з вирішенням різноманітних тактичних завдань, саме тому економічний механізм реагує на всі особливості стану в економіці та в сільськогосподарській сфері. Відповідно до основних положень державної фінансової політики за допомогою економічного механізму впливу держави здійснюється широкомасштабний розподіл і перерозподіл ВВП.

Обсяги бюджетного фінансування роботи державних установ, що регулюють інвестиційні процеси в сільському господарстві, за 2013–2017 рр. наведено на рис. 3.

Як свідчать дані рис. 3, обсяги фінансування видатків на утримання загальнодержавних установ, які здійснюють управління інвестиційними процесами в сільськогосподарському секторі економіки (або мають до цього безпосереднє відношення), поступово збільшувалися з 2013 по 2016 рр. Наприклад, у 2014 р. порівняно з 2013 р. видатки на фінансування зазначених державних установ (Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади у сфері інвестиційної діяльності) в частині витрат на управління інвестиційними процесами зросли на 6,1 %, у 2015 р. – на 9,1 %, у 2016 р. – на 2,3 %. Однак у 2017 р. видатки на стимулювання державного регулювання інвестиційних процесів скоротилися на 5,6 %.

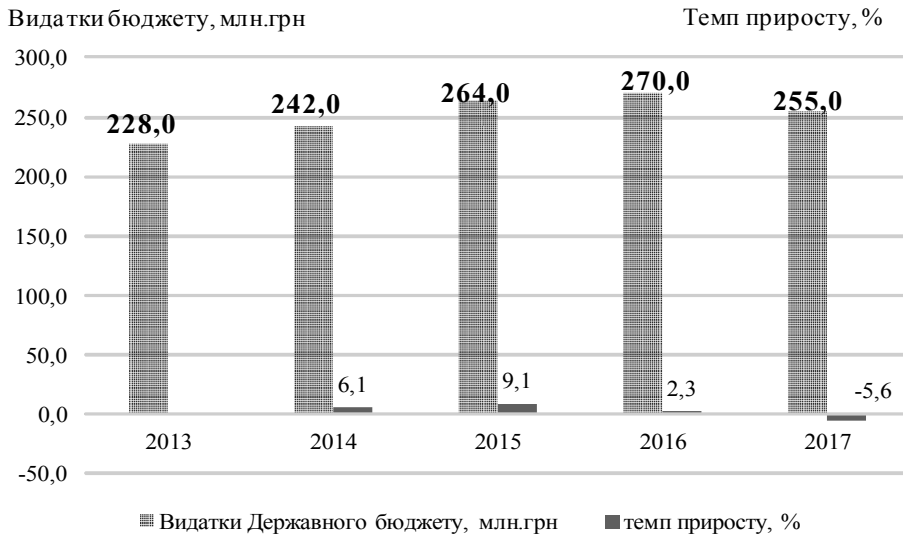

Рис. 3. Обсяги бюджетного фінансування роботи державних установ, що регулюють інвестиційні процеси в сільському господарстві, за 2013–2017 рр. Джерело: побудоване автором за даними [1]

Варто також здійснити порівняльне оцінювання темпів динаміки видатків на державне регулювання інвестицій у сільському господарстві до ВВП за 2014–2017 рр. (рис. 4).

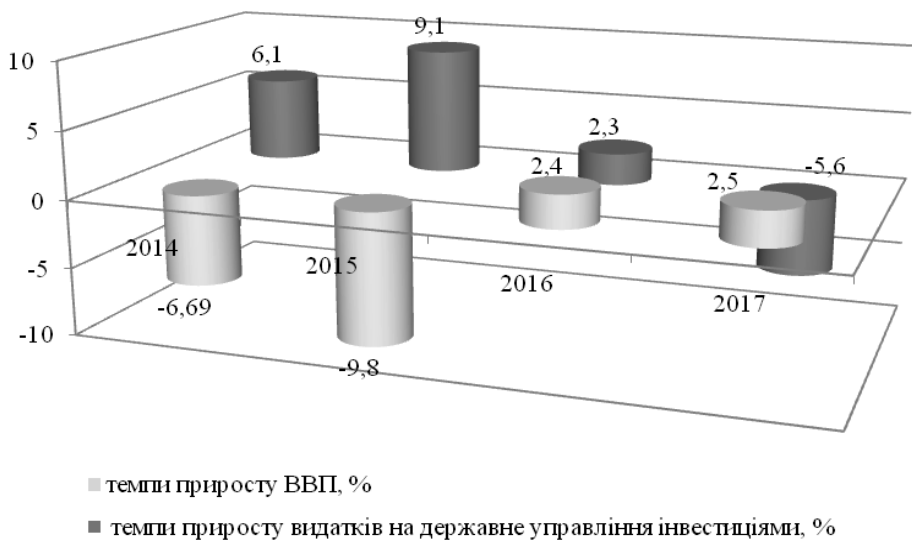

Рис. 4. Динаміка темпів приросту видатків на державне регулювання інвестицій у сільському господарстві та ВВП за 2014–2017 рр. Джерело: побудоване автором за даними [1; 2]

Як свідчать дані рис. 4, темпи приросту видатків на державне регулювання інвестицій у сільському господарстві відставали від темпів приросту ВВП у 2016–2017 рр. Це свідчить про наявність певного дисбалансу між розвитком інвестиційних процесів та відновлення економіки в цілому.

Проаналізуємо співвідношення динаміки видатків на державне регулювання інвестицій у сільському господарстві порівняно з чисельністю населення в Україні (рис. 5).

Обсяг видатків на 1 особу населення, грн

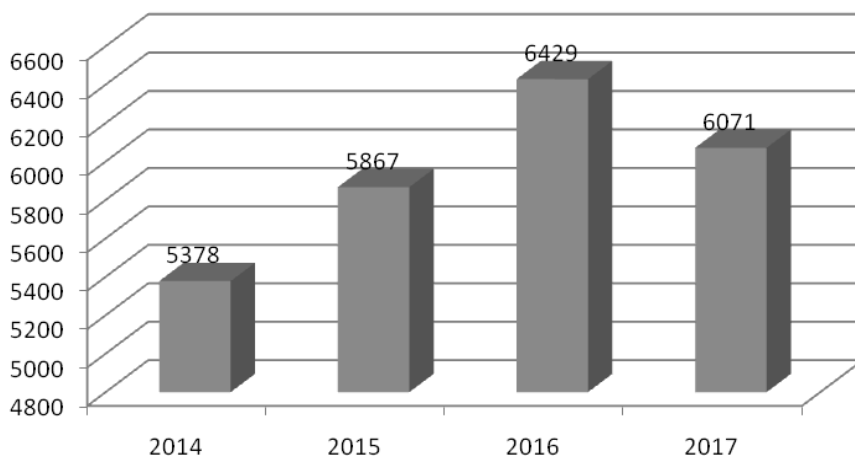

Рис. 5. Динаміка видатків на державне регулювання інвестиціями сільському господарстві у розрахунку на одиницю населення України за 2014–2017 рр. Джерело: побудоване автором за даними [1; 2]

Порівнюючи обсяги видатків на державне регулювання інвестицій у сільському господарстві з чисельністю населення, можемо говорити про те, що в розрахунку на одну особу фінансування управління інвестиціями в сільському господарстві становило у 2017 р. 6 071 грн/рік.

Для порівняння, у 2014 р. цей показник складав 5 378 грн/рік. Зниження показника фінансування видатків на управління інвестиційними процесами пов'язано передусім із постійним скороченням чисельності населення в Україні. На основі цього можна дійти висновку про те, що позитивна динаміка показника видатків на державне регулювання інвестицій у сільському господарстві на одиницю населення забезпечувалась переважно скороченням чисельності самого населення [3].

Розглядаючи економічні детермінанти розвитку державного регулювання інвестицій у сільському господарстві також варто проаналізувати загальні показники інтенсивності інвестування в сільськогосподарську сферу України.

Оскільки інвестиції є основним акумулятором позитивних зрушень в економіці, для оцінювання ролі інвестицій у діяльності окремих підприємств проаналізуємо спочатку загальну динаміку капітальних інвестицій в економіці України та частку їх у створенні валової доданої вартості (ВДВ) у сільськогосподарському секторі економіки України (рис. 6, 7).

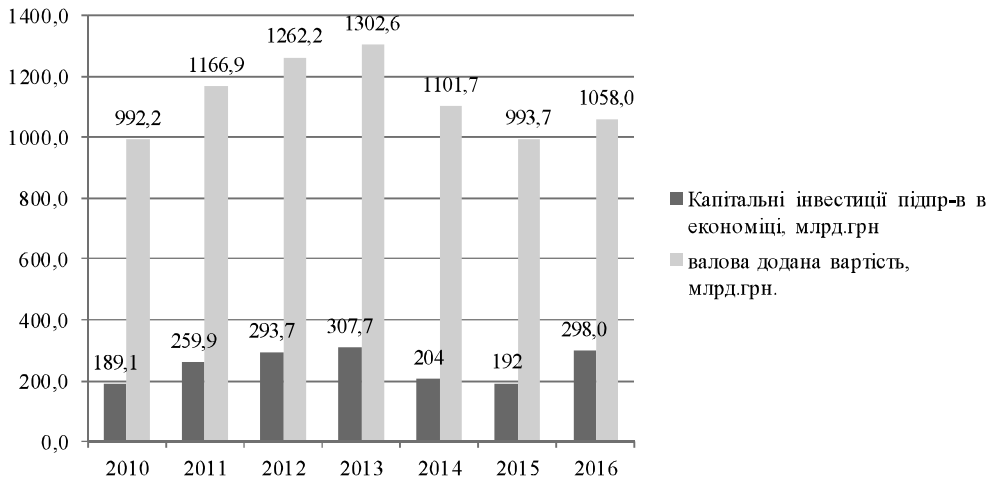

Рис. 6. Динаміка показників капітальних інвестицій підприємств та валової доданої вартості в сільськогосподарському секторі економіки України, 2010–2016 рр., млрд грн. Джерело: побудоване автором за даними [2; 3]

Як свідчать дані рис. 6, у цілому обсяги капітальних інвестицій упродовж останніх чотирьох років у нашій країні мали тенденцію зростання в абсолютному вимірі.

За результатами 2013 р., підприємствами та організаціями усіх форм власності за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 307,7 млрд грн капітальних інвестицій, що становить 104,7 % до відповідного періоду 2012 р. [5]. У 2014 р. можна було спостерігати значне скорочення обсягів інвестиційної діяльності в економіці, що пояснюється економічною кризою в країні. Відповідно до даних Державної служби статистики, головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств і організацій.

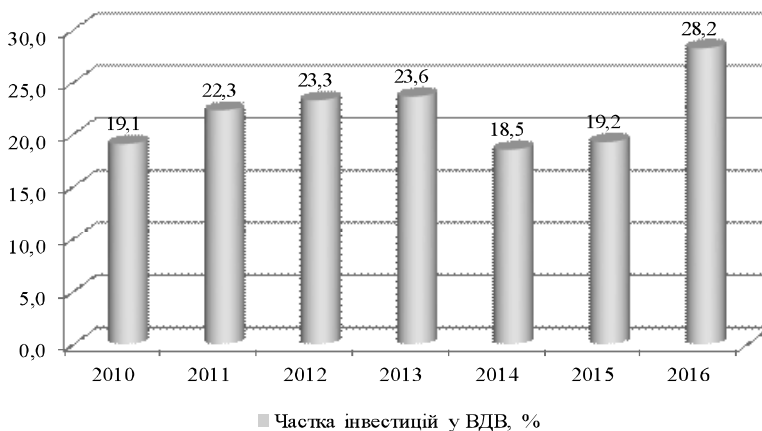

Рис. 7. Частка капітальних інвестицій підприємств у формуванні валової доданої вартості у сільськогосподарському секторі економіки України, 2010–2016 рр., %. Джерело: побудоване автором за даними [2]

Значний вплив на розвиток сільськогосподарських підприємств підтверджує зростання частки капітальних інвестицій підприємств у формуванні ВДВ в аграрному секторі економіки України. У 2012–2016 рр. темпи зростання цього показника дещо вповільнилися, що було зумовлене чинником політичного гальмування економічного розвитку та виведення капіталів за межі України злочинною владою. У 2014–2015 рр. частка інвестицій у ВДВ скоротилася до 18,5–19,2 % внаслідок війни на сході та економічної кризи.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, інституційне забезпечення державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні потребує вдосконалення за рахунок перегляду наявних стандартів управління та використання нових підходів в інвестиційному розвитку. Огляд основних методів державного регулювання інвестиційних процесів свідчить, що всі вони характерні для класичного типу управлінських систем, які не можуть забезпечувати ефективних умов для розвитку інвестиційних процесів у сільськогосподарській сфері. Тому вдосконалення організаційних засад управління в системі державного регулювання інвестиційного розвитку підприємств сільського господарства потребує ретельного вивчення найкращих зарубіжних практик, упровадження у процедури публічного адміністрування елементів сучасних інформаційних технологій, виявлення перспектив налагодження державно-приватного партнерства в інвестиційній сфері. Важливими перспективами вдосконалення інституційних засад державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві є посилення стимуляційного впливу на банківську систему в напрямі зростання доступності кредитування.

Список використаних джерел

1. Дані Державної казначейської служби України. URL: www.treasure.gov.ua (дата звернення : 11.01.2019).
2. Дані Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення : 11.01.2019).
3. Дані Міністерства фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua (дата звернення : 11.01.2019).
4. Дуков Д. Ф. Напрями удосконалення комплексного механізму державного управління інвестиціями в регіональний розвиток : автореф. дис. ... канд. держ. упр. Одеса, 2017. 21 с.
5. Жаліло Я. А., Покришка Д. С., Бережний Я. В. Національні проекти у стратегії економічної модернізації України. Київ : НІСД, 2013. 144 с.
6. Ковальчук С. П. Організаційно-економічні механізми залучення інвестицій на регіональному рівні. *Науковий вісн. Херсон. Держ. ун-ту. Серія : Економічні науки*. 2014. № 5. С. 188–192.
7. Почерніна Н. В. Інституційне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. *Збірник наук. пр. Таврійського держ. агротехнол. ун-ту. Серія : Економічні науки*. 2013. № 1 (3). С. 192–199.
8. Папка О. С., Клим Р. А. Засади формування інституційного середовища інвестиційної діяльності в Україні. *Науковий вісн. Нац. лісотехн. ун-ту України. Серія : Економічна*. 2015. № 25.7. С. 251–254.
9. Ткач С. М. Управління ризиками інвестиційної діяльності в регіоні: теоретичні основи та прикладні аспекти : монографія. Львів : Ін-т регіон. дослідж. НАН України, 2015. 234 с.
10. Федорчак О. В. Державне управління інвестиційною діяльністю на регіональному рівні в Україні: проблеми та напрями вдосконалення. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 2. С. 102–107.

References

1. Dani Derzhavnoi kaznachejs'koi sluzhby Ukrainy. URL: www.treasure.gov.ua [in Ukrainian].
2. Dani Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. URL: www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].
3. Dani Ministerstva finansiv Ukrainy. URL: www.minfin.gov.ua [in Ukrainian].

4. Dukov, D.F. (2017). Napriamy udoskonalennia kompleksnogo mekhanizmu derzhavnoho upravlinnia investytsiiamy v rehional'nyj rozvytok [Directions for the implementation of the complex mechanism of government investment management in regional development]. *Candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
5. Zhalilo, Y.A., Pokryshka, D.S., Berezhnyj, Y.V. (2013) Natsional'ni proekty u stratehii ekonomichnoi modernizatsii Ukrainy. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
6. Koval'chuk, S.P. (2014). Orhanizatsijno-ekonomichni mekhanizmy zaluchennia investytsij na rehional'nomu rivni. *Naukovyj visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu. Serija: Ekonomichni nauky* [Scientific newsletter of Kherson a state university. Series: Economical Sciences], 5, 188–192 [in Ukrainian].
7. Pochernina, H.V. (2013) Instytutsijne zabezpechennia innovatsijno-investytsijnoi diial'nosti v Ukraini. [Institutional provision of innovative and investment activity in Ukraine]. *Zb. nauk. pr. Tavrijs'koho derzh. ahrotekhnol. un-tu. Ser. "Ekonomichni nauky", 1 (3), 192–199* [in Ukrainian].
8. Papka, O.C. (2015). Zasady formuvannia instytutsijnogo seredovyscha investytsijnoi diial'nosti v Ukraini. [Principles of institutionalization of institutional investment activity in Ukraine] *Nauk. visn. Nats. lisotekhn. un-tu Ukrainy. Ser. "Ekonomichna", 25(7), 251–254* [in Ukrainian].
9. Tkach, C.M. (2015). Upravlinnia ryzykamy investytsijnoi diial'nosti v rehioni: teoretychni osnovy ta prykladni aspekty. [Risk management of investment activity in the region: theoretical and practical aspects]. L'viv: DU In-t rehion. doslidzh. NAN Ukrainy.
11. Fedorchak, O.V. (2017). Derzhavne upravlinnia investytsijnoiu diial'nistiu na rehional'nomu rivni v Ukraini: problemy ta napriamy vdoskonalennia. *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia, 2, 102–107* [in Ukrainian].

Dziurakh Y. M., Assistant lecture of Administrative and Financial Management Department,
Lviv Polytechnic National University, Lviv
ORCID 0000-0001-7131-7468

INSTITUTIONAL PRINCIPLES OF STATE REGULATION OF INVESTMENT PROCESSES IN AGRICULTURE

The peculiarities of formation of state regulation of investment processes in agriculture are determined.

The mechanism of state regulation of investments should be based on the general principles of the system of public administration system taking into account the specifics of the economic stratification of the country.

The objective economic and geo-political factors affecting the attractiveness of the rural economy and the investment attractiveness for domestic and foreign investors.

Creating a positive investment climate and attracting domestic and foreign investment involves the formation of organizational, legislative and analytical support for the mechanism of state regulation of investment processes.

The main objective of the article is to analyze the peculiarities of the formation of institutional principles of state regulation of investment processes in agriculture.

The President of Ukraine has significant powers over state regulation of investment activity. The President has the right to create advisory bodies on investment issues. The problematic specificity of domestic legislation is the instability of the system of state advisory bodies, their periodic liquidation and reorganization by each of the next political elite.

Methods of regulation of investment processes are divided into three large groups: legal, administrative and economic. Administrative methods imply a direct impact on the participants in the investment process. Economic methods of state regulation of investment processes involve the use of financial levers of influence on the activities of state authorities that regulate the investment climate in the agricultural sector.

The structure of state regulation of investment processes in agriculture is presented, the main indicators of the state policy of investment development in agriculture of Ukraine are considered. A structural scheme of the mechanism of state regulation of investments in agriculture in Ukraine has been formed. The dynamics of growth rates of expenditures on state regulation of investments in agriculture and GDP for 2014–2017 are analyzed.

Key words: investments, state regulation, investment activity, financing.

Надійшла до редколегії 15.02.2019 р.